

SNJEŽANA PAUŠEK-BAŽDAR

*Zavod za povijest i filozofiju znanosti HAZU u Zagrebu,
Odsjek za povijest prirodnih i matematičkih znanosti*

Uloga kamena mudraca u djelu Petra Bona *Pretiosa margarita novella*

Pulski gradski fizik Petar Bono nije uspio izvesti pokus kemijske pretvorbe. No vjerovao je u alkemijski nauk i napisao 1330. filozofsku raspravu s pregledom alkemijskoga znanja. Ona je postala poznata nakon objavljivanja u *Raccolta di testi di alchimia* (Venecija, 1546) te je na početku 18. stoljeća prevedena na njemački, engleski i ponovno na talijanski jezik. U njoj su, uz ostalo, razjašnjene neke važne nejasnoće iz povijesti alkemije. U novije doba smatra se da je Bono otvorio religiozni pristup alkemiji tako što je poistovjetio ulogu kamena mudraca s ulogom Isusa Krista. Ta tvrdnja nije utemeljena, a rezultirala je općeprihvaćenim renesansnim gledištima o jedinstvu i sveprodušvljenosti zemaljskoga i nebeskoga svijeta. U svojoj raspravi o alkemiji Bono je odredio mjesto i ulogu kamena mudraca isključivo kao tvarnoga agensa u supralunarnom svijetu. On je »smjestio« kamen mudraca u zemaljsku regiju i dao mu ulogu »usavršavanja« i »ozdravljenja« određenog metala do konačnog stanja njihova prirodnog razvitka – zlata. Duhovnu komponentu i ulogu Isusa Krista Bono je zastupao samo u vezi s postignućem pripreme kamena, a kad je kamen pripravljen, on djeluje samo u tvarnom svijetu. Bonove iskrivljene poglede o poistovjećivanju kamena mudraca s Kristom Spasiteljem i Otkupiteljem preuzeli su pisci alkemijskih knjiga pod imenom Ramona Llulla. Oni su, za razliku od Bona, smatrali da kamen mudraca ima dvojako djelovanje: vanjsko za »ozdravljenje« običnog metala i unutarnje za »spasenje« vjerujućega alkemičara. To je osobito istaknuto u alkemijskom djelu *Codicillus* pripisanom Llulli, koje je bilo poznato u intelektualnim europskim krugovima od 14. do 16. stoljeća.

The Role of the Philosopher's Stone in the Work *Pretiosa margarita novella* by Petrus Bonus

The Pula city physician Peter Bono has failed to make an experiment of chemical conversion. However, he believed in the alchemical doctrine and wrote the philosophical discussion with the review of alchemical knowledge in 1330.

It became known after the publication in the *Raccolta di testi di alchimia* (Venice, 1546) and at the beginning of the 18th century it was translated into German, English and again into Italian. Among other things, some important uncertainties in the history of alchemy have been clarified in it. Later on, there was an opinion formed that Bono had started a religious approach to alchemy by identifying the role of philosopher's stone with the role of Jesus Christ. This groundless claim was a result in line with the overall accepted Renaissance views on unity and spirituality of heaven and earth. In his treatise on alchemy Bono specified the place and the role of the philosopher's stone and defined it exclusively as a material agent in the supra lunar world. He "settled" the philosopher's stone in the terrestrial region and gave it the role of "training" and "healing" a certain metal until it has reached the final state of its natural development – gold. For Bono, the spiritual component and the role of Jesus Christ are active only until the stone is prepared. When the stone is prepared, it works only in the material world. Distorted views about Bono's identifying the philosopher's stone with Christ the Savior and Redeemer were accepted by writers of books on alchemy who used the name Ramon Llull. Unlike Bono, they felt that philosopher's stone has a twofold effect: external for "healing" the ordinary metal and interior for "salvation" of the believing alchemist. This view is especially emphasised in the alchemical work *Codicillus* attributed to Llull, which was widespread in the period from the 14th to the 16th century among the intellectual circles in Europe.